

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКОГО ТЕРМІНА МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Христина Дудок

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: holidays1997@ukr.net*

Статтю присвячено лексико-семантичному аналізу англійського терміна мобільного зв'язку, який характеризується тенденцією до розвитку нових значень і перебуває в тісному зв'язку зі словами загальноживаної лексики. Для творення термінів мобільного зв'язку характерні усі основні способи словотвору, за допомогою яких відбувається поповнення лексичного запасу літературної мови. Терміни – невід'ємні елементи певної системи, у нашому випадку, терміносистеми мобільного зв'язку, які посідають у ній ключове місце. Терміни на позначення мобільного зв'язку відрізняються від слів загальномовної лексики чіткою семантичною окресленістю меж і специфічним відтворенням спеціальних понять та їхнього словотвірного потенціалу. Основою для називання понять у спеціальній сфері є інваріантне значення, яке залишається незмінним у всіх випадках вживання слова-терміна. Як висновок, зазначено, що термін мобільного зв'язку – стійка одиниця синтетичної або аналітичної номінації, що закріплена за відповідним поняттям у сфері мобільних технологій і обмежена спеціальною галуззю використання.

Ключові слова: термін мобільного зв'язку, терміносистема, вмотивованість терміна, загальноживана лексика, значення, смисл, функція терміна.

Вступ. Статтю присвячено дослідженню термінної лексики сфери мобільних технологій у сучасній англійській мові. Актуальність тематики полягає в тому, що мобільне спілкування стає поширеним видом комунікації, і тому особливого значення набуває питання вичерпного дослідження шляхів і способів поповнення новими одиницями відповідної термінології. Попри значну кількість термінологічних досліджень, лексико-семантичні механізми термінотворення перебувають серед ключових аспектів аналізу мовних одиниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження англійської термінології мобільного зв'язку ґрунтується на сучасних теоретико-методологічних засадах, випрацюваних науковцями, які вивчають проблеми теорії терміна, зокрема К. Я. Авербуха [1], А. С. Дякова [6], Ю. А. Зацного [7], Т. Р. Кияка [8], В. М. Лейчика [10], О. В. Суперанської зі співавторами [12] та ін., а також на аналізі галузевих терміносистем, як-от термінологія програмування (А.О. Ніколаєва) або англійська термінологія штучного інтелекту (В. Д. Сліпецька). Наукові пошуки у цій царині активно ведуть такі дослідники термінів мобільного зв'язку, як Ю. О. Лінникова, Л. В. Жиліна і Т. В. Заболотна. У зарубіжній науці перші дослідження мобільного зв'язку з'явилися

ще в кінці 90-х рр. XX ст. Зокрема, їх здійснили швейцарський дослідник Г. Гезер, норвезький соціолог Р. Лінг, група англійських антропологів на чолі з Дж. Кребтрі, американська дослідниця С. Плант та ін. Проте досі не здійснено системного лексико-семантичного аналізу англійської терміносистеми мобільного зв'язку. Отже, метою статті є аналіз лексико-семантичних особливостей термінологічних одиниць сфери мобільного зв'язку та їхнього словотвірного потенціалу.

Методологія дослідження. Матеріалом дослідження послуговували сучасні англійські терміни на позначення мобільного зв'язку. Основними методами дослідження було обрано компонентний аналіз та метод семантичних опозицій. Застосування методу компонентного аналізу у сполученні з методом семантичних опозицій уможливило розмежування досліджуваних термінів мобільного зв'язку на два різнопланові компоненти: стабільний інваріант терміна, що належить до парадигматичної системи мови, і змінні його смисли у синтагматичній системі мовлення.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Термінологія є системою, схожою до загальнолітературної мови, яка розвивається за такими ж законами і принципами, як і загальноповсякденні слова. Терміни не є окремими специфічними елементами мови, а їхньою головною функцією є номінація, тобто іменування і визначення спеціальних понять. Галузеві терміни відіграють важливу роль у спілкуванні спеціалістів певної галузі знань, адже в них акумулюється інформація, яку людина використовує в конкретних мовленнєвих ситуаціях. Термінологічна інформація не лише допомагає спілкуванню вузьких спеціалістів, але і сприяє подальшому розвитку творчої думки та здатна перетворити діяльність людини [3, с. 77–80; 9]. Відтак, під терміном або термінологією, услід за дослідниками-термінологами, розуміємо усю фахову термінологію, що вживається у спеціальних сферах людської діяльності [8].

З огляду на стрімке впровадження у наше життя новітніх технологій і використання комп'ютерної та мобільної техніки сформувалася спеціальна терміносистема, яка охоплює лексику сфери мобільного зв'язку. Англійська термінологія мобільного зв'язку є співвіднесеною з професійною діяльністю (мобільним зв'язком) динамічною сукупністю термінів, що відтворюють систему понять галузі мобільних технологій та забезпечує процеси номінації в її межах.

Термін мобільного зв'язку – лексична одиниця, яка характеризується тенденцією до розвитку нових значень і перебуває в тісному зв'язку зі словами загальноповсякденної лексики. Англійська терміносистема мобільного зв'язку, як важлива частина лексичного складу сучасної англійської мови, характеризується лексико-семантичними категоріями синонімії, антонімії та омонімії, що засвідчують її системний характер як на поняттєвому, так і на мовному рівнях [11]. Для творення її термінів характерні усі лексико-семантичні способи, за допомогою яких відбувається поповнення лексичного запасу загальноповсякденної мови.

За визначенням термін – це слово або словосполучення, що має професійне значення, виражає і формує професійне поняття та застосовується у процесі пізнання і освоєння низки об'єктів і відношень між ними під кутом зору певної професії [5]. Іншими словами, термін входить у загальну лексичну систему мови власне через

конкретну термінологічну систему. Для підтвердження цієї думки наведемо низку спеціальних термінів досліджуваної терміносистеми мобільних технологій: **firewall** – *a wall constructed to prevent the spread of fire*; 1) букв. стіна збудована, щоб запобігти поширенню полум'я; 2) спец. – програмне забезпечення або пристрій, призначений для контролю зв'язку між мережами або між мережею та окремою комп'ютерною системою [15]. Уважно проаналізувавши словникову дефініцію загальноновживаного та спеціального значень слова **firewall**, чітко помічаємо, що в обох цих випадках виокремлюється узагальнена сема (ознака) *запобігання поширенню полум'я та спеціальна здійснення контролю (свого роду теж запобігання чомусь)*, у цьому випадку зв'язку між мережами у комп'ютерній системі, яка актуалізується у сфері мобільних та комп'ютерних технологій.

Аналогічно, така ж інтегральна сема експлікується у терміна **flame** – *the glowing gaseous part of a fire*; 1) полум'я, вогонь, яскраве світло; 2) процес, що іноді виникає в інтернеті та чатах, своєрідна “словесна війна”, де спеціальний термін реалізує ознаку інтенсивності, з якою здійснюється розмова “словесна війна” у соціальних мережах. Вважаємо, що обидва наведені приклади мають *a priori* у своїй семантичній структурі узагальнену ознаку (інваріант), який уможливило адекватне розуміння терміна спеціалістом.

Намагаючись визначити термін, учені найчастіше тлумачать його як слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної тощо) мови, яке створювалось (приймалось, запозичувалось) для точного відтворення спеціальних понять [2]. Тут можемо додати, що англійські терміни мобільного зв'язку приймалися і запозичувалися саме із загальнолітературної мови, яка є головним джерелом постачання спеціальної лексики, наприклад: **keygen**, **генератор ключів** – *незаконне програмне забезпечення, яке генерує серійні номери (ключі) для зламу ліцензійних програм*; слово утворилося продуктивним шляхом словоскладання англійських слів **key** + **generator**; **imageboard**, **іміджборд** – *різновид веб-форуму з можливістю додавання до повідомлень графічних файлів*; утворене шляхом синтезу двох слів **image**+**board**; **netizen**, **нетизянин** – *активний користувач мобільного зв'язку та інтернету*; утворилося за аналогією зі словом **citizen**. Сьогодні дуже продуктивним у сфері мобільних технологій є компонент **net**, який використовується у процесі злиття слів, наприклад, **netiquette** (анг. **net** – “мережа” і **etiquette** – “етикет”) – *правила поведінки і спілкування у мережі, традиції і культура інтернет-співтовариства, яких дотримується більшість користувачів*. Аналогічно утворилися низка таких термінів як **netoman**, **netophob**, **netbook**, **netmail** та багато інших [14].

На наше переконання, загальний термін, який вводять у спеціальні мови в різних ситуаціях або професіях, набуває нових смислів. У сфері мобільних технологій широко використовуються загальноновживані слова, які позначають спеціальні поняття цієї галузі. Основою для називання понять у спеціальній сфері є інваріантне значення, яке залишається незмінним у всіх випадках вживання. Можемо стверджувати, що у функції терміна може виступати будь-яке загальноновживане слово, якщо воно є елементом терміносистеми та однозначно називає поняття, як-от: **nick**, **нік** – *переважно вигадане ім'я, яким називає себе користувач інтернету на різноманітних чатах, форумах,*

месенджерів тощо або refer, рефер – “запрошувати” – той, хто вас запросив, залучив до чогось, наприклад, порадив вам інтернет-магазин товарів та отримав відсоток від ваших покупок.

Поділяємо слушну думку Т. Р. Кияка, що саме дефініція може з необхідним рівнем достовірності відобразити головні інформаційні характеристики предмета, тобто однозначно вказати на його системні особливості [8]. Оскільки терміни – невід’ємні елементи певної системи, у нашому випадку, терміносистеми мобільного зв’язку, то вони займають у ній ключове місце. А будь-яка терміносистема утворюється шляхом упорядкування сукупності термінів, які не лише розкривають і систематизують знання, а й виконують евристичну функцію, що полягає у відкритті нового знання [6; 7]. Для прикладу *thread – “нитка”, mped – на форумах, блогах, списках розсилки, конференціях – послідовність відповідей на повідомлення, тобто “гілка обговорення”.*

Термінологи стверджують, що терміни – це не особливі слова, а лише слова в особливій функції. Особлива функція, яку виконує слово – це функція назви, а науково-технічний термін є неодмінною назвою поняття [13, с. 24–31]. Із динамічним розвитком технологій мобільного зв’язку перманентно з’являються нові поняття та терміни, як-от, на позначення видів залежності, а саме:

mobile addiction – “мобільна залежність” – сприйняття себе і мобільного телефону як єдиного цілого, за відсутності якого з’являється відчуття неповноцінності;

SMS-addiction – надання переваги набору SMS-повідомлення за умови, що подзвонити дешевше і простіше;

infomania – “інфоманія”, постійна готовність отримати нову інформацію, що виливається у щохвилинні перевірки e-mail або SMS-повідомлень;

gadget-addiction – “гаджет-аддікція”, надмірне прагнення, з відмовою від життєво важливих речей, купувати нові та модні моделі телефонів як одна з ознак соціального статусу і джерело радості [16]. У наведених прикладах також простежуємо інваріантну сему залежність від чогось яка є інтегральною, узагальнюючою у всіх видах вживання терміна.

Здійснюючи лексико-семантичний аналіз терміна мобільних технологій, поділяємо думку С. В. Гриньова про те, що термін як знакова одиниця має розглядатися у трьох аспектах: синтаксичному (будова, форма), семантичному (зміст, значення) і прагматичному (функціонування, особливості застосування) [4; 9]. Для підтвердження такої аспектності наведемо низку поширених англійських термінів мобільного зв’язку: *bite-act of biting; a small piece bitten off – мінімальна одиниця інформації в комп’ютері; browser – a person who glances through or looks from; browser – програма-оглядач; cluster – group of things or persons situated close together; form smth. into a cluster; мінімальна порція інформації, яка може бути записана на жорсткий диск; hub – central part of smth., wheel, interest, importance or activity; пристрій для з’єднання комп’ютерів у локальну мережу [15].*

Отже, лексико-семантичний аналіз термінів сфери мобільного зв’язку здійснюємо з опертям на основну вимогу до терміна, випрацювану дослідниками, а саме системність, яку розуміємо як сукупність взаємопов’язаних та взаємозумовлених елементів, що становлять єдине ціле [10; 12]. Зокрема, системність термінів допомагає

уникнути багатозначності, сприяє наявності дефініції, яка відрізняє їх від слів загальнолітературної мови, тобто набуттю моносемності у межах відповідного термінологічного поля.

Як і будь-якій термінології, англійській термінології мобільного зв'язку властива стилістична нейтральність, яка визначається відповідним науковим поняттям та його вмотивованістю, головну специфічну ознаку якої вбачаємо саме у професійній приналежності [1, с. 38–49]. Зокрема, окрему поширену групу термінів англійської сфери мобільного зв'язку утворюють терміни таких типів: **IPhone** – айфон; **I-Pad** – айпад, планшет; **I-Tunes** – айтюнс, медіаплеєр для програвання та систематизації аудіо- та відеофайлів; **I-Box** – айбокс, платіжні термінали для швидких кредитно-фінансових і банківських розрахунків та ін. [14].

В аналізі низки наведених термінів мобільного зв'язку виходимо із лінгвістичного уявлення про терміни як слова і словосполучення спеціальної (наукової, технічної тощо) мови, створені або запозичені для точного визначення спеціальних понять у досліджуваній галузі знань. Тут можна згадати попередній висновок про те, що терміни на позначення мобільного зв'язку відрізняються від слів загальномовної лексики чіткою семантичною окресленістю меж і специфічним відтворенням спеціальних понять.

Отже, термінологія мобільного зв'язку визначає поняття, безпосередньо пов'язані зі сферою мобільних технологій, які несуть максимальне смислове навантаження, що ілюструють такі приклади: **spider** – *any of a group of widely distributed invertebrates that spin silken threads for making cocoons and webs*, спеціальна програма (пошуковий робот), який постійно обходить мережу і збирає інформацію з веб-сторінок (індексує їх); **worm** – *anything that resembles a worm as in appearance or movement that slowly or stealthily eats or works its way inward*, різновид комп'ютерного вірусу, програма, здатна розповсюджуватися через мережу, “хробаки”, що найчастіше розповсюджуються електронною поштою.

Отже, робимо висновок, що лексико-семантичний спосіб творення англійських термінологічних одиниць сфери мобільних технологій полягає у процесах спеціалізації одиниць загальноповживаної лексики та трансспеціалізації одиниць інших професійних підсистем англійської мови. Тобто, інформатизація, масова комп'ютеризація світової спільноти, створення та поширення мобільних технологій та кіберпростору, процеси глобалізації тощо визначають умови параметризації аналізованої терміносистеми мобільного зв'язку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Терміни мобільного зв'язку формують окрему терміносистему англійської мови, в якій значення кожного терміна розкривається глибинним семантичним наповненням у цій системі. Термін мобільного зв'язку існує та має смисл тільки у середині певної термінологічної системи. Для неї притаманна сформована в її межах лексика для спеціальних цілей, одиниці якої використовуються для позначення понять та об'єктів сфери мобільного зв'язку.

Термін мобільного зв'язку визначаємо як стійку одиницю синтетичної або аналітичної номінації, що закріплена за конкретним поняттям у сфері мобільних технологій і обмежена спеціальною цариною використання у значенні, яке строго регламентується його дефініцією. Як показує емпіричний матеріал, головним шляхом

поповнення англійської термінології мобільного зв'язку є загальноживана лексика.

Інтерес до терміна мобільного зв'язку в сучасному суспільстві виправданий насамперед соціальною значущістю термінів як номінативних одиниць, які репрезентують різні типи знання у сферах людської діяльності. Зокрема, термінологія мобільного зв'язку є наймобільнішою частиною лексики, що відображає поступовий розвиток цивілізаційних наукових знань. Лексика у сфері мобільних технологій завдяки існуючим перманентним глобалізаційним процесам потребує у перспективі подальших комплексних досліджень у площині експлікації інваріанта терміна та його потенційних смислів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авербух К. Я. Общая теория термина: комплексно-вариологический подход: дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 "Теория языка". Иваново. 2005. 324 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. 2-е изд., стер. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 571 с..
3. Володина М. Н. Соотношение национальных и интернациональных элементов в терминологической лексике. *Филологическая наука*. 1984. № 3. С. 77–80.
4. Гринев С. В. Введение в терминоведение. Москва : Наука, 1993. 309 с.
5. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Высш. шк., 1987. 104 с.
6. Д'яков А. С., Т. Р. Кияк, Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ Academia, 2000. 218 с.
7. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.
8. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения. Київ : УМК ВО, 1989. 104 с.
9. Куделько З. Б. Лінгвістичне впорядкування термінології: аспекти і проблеми. *VIII Междунар. научно-практич. конф. "Наука в информационном пространстве-2012"* (4–5 октября 2012 г.). URL: http://www.confcontact.com/2012_10_04/fl6_kudelko.htm.
10. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. 3-е изд. Москва : Изд-во ЛКИ, 2007. 254 с.
11. Нікітіна Ф. О. Семантичні та словотвірні проблеми сучасної термінології. Київ : Вища шк., 1978. 31с.
12. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва : Либроком, 2012. 248 с.
13. Шелов С. Д. Очерк теории терминологии: состав, понятийная организация, практические приложения. Москва : ПринтПро, 2018. 472 с.
14. Flood W.E. Scientific words: The Structure and Meaning. An explanatory glossary of about 11500 word-elements (roots, prefixes, suffixes), which inter into the formation of scientific terms. Westport, Conn. : Greenwood Pr., 1974. 220 p.
15. Hough J. N. Scientific Terminology. New York : Rinehart, 1953. 231 p.
16. Pearson J. Terms in Context. Amsterdam : John Benjamins, 1988. 243 p.

REFERENCES

1. Averbukh K. Ia. Obshchaia teoriya termyna: kompleksno-varyolohycheskyi podkhod [General theory of the term: complex variological approach]: dys. ... d-ra filol. nauk: 10.02.19 "Teoriya yazyka". Yvanovo, 2005. 324 s.
2. Akhmanova O. S. Slovar lingvisticheskikh terminov [Dictionary of Linguistic Terms]. 2-e izd. Moskva : Editorial URSS, 2004 . 571 s.
3. Volodina M. N. Sootnosheniye nacionalnykh i internacionalnykh elementov v terminologicheskoi leksike [Correlation of national and international elements in terminological vocabulary]. *Filologicheskaya nauka*. 1984. 3. S. 77–80.
4. Grinev S. V. Vvedeniye v termnovedeniye [Introduction to Terminology]. Moskva :Nauka, 1993. 309 s.
5. Golovin V. N., Kobrin R. Lingvisticheskiye osnovy uchenia o terminakh [Linguistic Foundations of the Doctrine of Terms]. Moskva :Vyssh. shk., 1987. 104 s.
6. Dyakov A. S., Kyyak T. R., Kudelko Z. B. Osnovy terminotvorenniya: semantychni ta sociolingvistychni aspekty [Fundamentals of Terminology: Semantic and Sociolinguistic Aspects]. Kyiv : KM Academia, 2000. 218 s.
7. Zatsnyi Yu. A. Suchasnyi anglomovnyi svit i zbagachennia slovnykovoho skladu [The Modern English-speaking World and the Enrichment of Vocabulary]. Lviv: PAIS, 2007. 228 s.
8. Kyyak T. R. Lingvisticheskiye aspekty terminovedeniya [Linguistic Aspects of Terminology]. Kyiv : UMK VO, 1989. 104 s.
9. Kudelko Z. B. Lingvistychne vporядkuvannia terminologiyi: aspekty i problemy [Linguistic arrangement of terminology: Aspects and problems]. *VIII Mezhdunar. nauchno-praktich. konf. "Nauka v informatsionnom prostranstve-2012"* (4–5 oktyabrya 2012 g.). URL: http://www.confcontact.com/2012_10_04/fl6_kudelko.htm.
10. Leichik V. M. Terminovedeniye: predmet, metod, struktura [Terminology: subject, methods, structure]. 3-eye izd. Moskva : Izd-vo LKY, 2007. 254 s.
11. Nikitina F. O. Semantychni ta slovotvirni problemy suchasnoyi terminologiyi [Semantic and word formation problems of modern terminology]. Kyiv : Vyshha shk., 1978.
12. Superanskaya A. V., Podolskaya N. V., Vasilieva N. V. Obshchaya terminologiya: Voprosy teorii [General Terminology: Theory Issues]. Moskva : Librokom, 2012. 248 s.
13. Shelov S. D. Ocherk teorii terminologii: sostav, poniatynaya organizatsiya, prakticheskiye prilozheniya [Essay on the Theory of Terminology: Composition, Conceptual Organization, Practical Applications]. Moskva : PrintPro, 2018. 472 p.
14. Flood W.E. Scientific words: The Structure and Meaning. An explanatory glossary of about 11500 word-elements (roots, prefixes, suffixes), which inter into the formation of scientific terms. Westport, Conn. : Greenwood Pr., 1974. 220 p.
15. Hough J. N. Scientific Terminology. New York : Rinehart, 1953. 231 p.
16. Pearson J. Terms in Context. Amsterdam : John Benjamins, 1988. 243 p.

Стаття надійшла до редколегії 27.05.2020

Прийнята до друку 21.08.2020

**LEXICO-SEMANTIC ANALYSIS
OF THE ENGLISH TERM OF MOBILE COMMUNICATION****Khrystyna Dudok**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: holidays1997@ukr.net*

The article focuses on the lexical-semantic analysis of the term of mobile communication, which is characterized by a tendency to develop new meanings and is closely related to the words of common vocabulary. Despite the considerable number of terminological studies, lexical-semantic mechanisms of term-formation are among the key aspects of the analysis of linguistic units. It is argued that the creation of mobile terms is characterized by all the basic ways in which the lexical stock of a literary language is replenished. Terms are an integral part of a particular system, in our case, the mobile communications terminology, which occupy a key place in it. It has been proven that the terms used to designate mobile communications differ from the words of the common vocabulary by a clear semantic delineation of boundaries and specific reproduction of special concepts. The general term which is introduced into special languages in different situations or professions takes on a new meaning. In the field of mobile technology, commonly used words are utilized to denote specific concepts in the field. The basis for naming concepts in the special field is the invariant value which remains unchanged in all cases of use. Like any terminology, English mobile terminology is marked by stylistic neutrality, which is determined by the relevant scientific concepts. The lexical-semantic way of creating English terminological units in the field of mobile technology involves the processes of specialization of units of common vocabulary and transspecialization of units of other professional subsystems of the English language. As a conclusion, it is stated that the term of mobile communication is a stable unit of synthetic or analytical nomination, which is anchored in the relevant concept in the field of mobile technologies and is limited to a specific sphere of usage.

Key words: mobile communication term, term system, term motivation, common vocabulary, meaning, meaning, function of the term.